

MODERNITET, MODERNISERING

URBANISERING, GLOBALISERING, SEKULARISERING, RATIONALISERING

1. Urbanisering

“Bourgeoisien har underkastat landet stadens herravälde, den har skapat enorma städer och i hög grad ökat stadsbefolkningen på landets bekostnad och därigenom undandragit en betydlig del av befolkningen lantlivets förslöande inverkan” (Idiotismus des Lantlebens= lantlivets särprägel, avskildhet från det offentliga livet)

— Karl Marx, “Det kommunistiska manifestet”, 1848

2. Globalisering

Bourgeoisien har genom sin exploatering av världsmarknaden gestaltat alla länders konsumtion kosmopolitiskt. - - - Och liksom i den materiella, så även i den andliga produktionen. Enskilda nationers kulturella produktion blir allmän egendom. ---- Genom den snabba förbättringen av produktionsinstrumenten och de oändligt förbättrade kommunikationerna har bourgeoisien dragit även de mest barbariska folken in i civilisationen. (kemi inom industri och jordbruk, ångbåtstrafik, järnvägar telegraf, uppodling av hela världsdelar). - - - Bourgeoisien har under sitt knappt hundraåriga klassherravälde skapat väldigare och kolossalare produktionskrafter än alla tidigare generationer sammantaget.

— Karl Marx, “Det kommunistiska manifestet”

(Den brittiska kolonialmakten) upplöste dessa små, halvbarbariska, halvt civiliserade samhällen genom att spränga dess ekonomiska grundval, och på så sätt framkalla den enda *sociala* revolution som Asien någonsin skådat. Det enda som drev England när det utlöste en social revolution i Indien var förvisso den snödaste vinningslust ... Frågan är, kan mänskligheten uppfylla sin bestämmelse utan en grundläggande social revolution utan en grundläggande social revolution i de sociala förhållandena i Asien? Om den inte kan det, så var England, avsett vilka förbrytelser det än ha begått, genom att åstadkomma denna revolution historiens omedvetna verktyg.

— Karl Marx “ Det brittiska herraväldet i Indien” 1851, New York Daily Tribune

3. Sekularisering

Alla fast, inrotade förhållanden med deras ärevördiga föreställningar och åskådningar upplöses, alla nybildade föråldras innan de hinner slå rot. Allt som är fast och beständigt förflyktigas, allt som är heligt vanhelgas.

— Karl Marx, “Det kommunistiska manifestet”

4. Rationalisering/Entzauberung (avmystifiering)

Max Weber, 1905/1920 *Die protestantische Ethik und der ”Geist” des Kapitalismus* (Den protestantiska etiken och kapitalismens “anda”)

Moderniteten kräver ett förvetenskapligande av den ekonomiska och kulturella sfären,

vilket bl.a. innebär en fortskridande byråkratisering av ekonomi och det sociala livet. Vetenskapliga och ekonomiska framsteg har skett främst i protestantiska länder och i synnerhet i länder som präglats av den kalvinska formen av reformationen (England, Skottland, Nederländerna). Den inomvärldsliga askesen innebär, i motsats till den medeltida kloster-askesen, att man lever ett strikt ordnat liv i världen, ett liv präglat av hårt arbete och sparsamhet och avståndstagande från världsliga kulturyttringar, lyxkonsumtion och nöjen. Enligt Luther är det en religiös plikt att utföra det arbete som Gud kallat människan till, men enligt den kalvinska uppfattningen är arbetet inte bara ett kall och en samhällelig nödvändighet, det skall utföras till Guds ära. Skötsamhet och idogt arbete som leder till ekonomisk framgång uppfattas av Calvins efterföljare som ett tecken på utvaldhet, dvs. frälsning. Ackumulation av ekonomiska tillgångar som arbetet resulterar i är inte målet för arbetet utan dess biprodukt. Enligt Weber har den religiöst-teologiska motiveringen förlorat sin funktion i och med sekulariseringen, strävan efter ekonomisk framgång och vinst blir ett självändamål. För 1600-tals kalvinisterna var omsorgen om ägodelar "som en lätt mantel man kan kasta av sig", för den moderna människan har denna mantel blivit en järntung kåpa.

Max Weber 1919, "Wissenschaft als Beruf" (Vetenskap som kall(else)). Rationaliseringen av världen medför ett värdeomrum. Från vetenskapen leder ingen väg tillbaka till religionen enligt Weber, han varnar för filosofiska och politiska frälsningsläror som han uppfattar som surrogatlösningar på "modernitetens problem", värdeomrummet och världens avmystifiering (Entzauberung).